

Asia: VN/10556/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleistä lausuttavaa esityskokonaisuudesta

Lempäälän kunta kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen luonnokseen yleistukea koskevasta lainsäädännöstä. Diaarinumero: VN/10556/2024

Esityksessä ehdotetaan peruspäivärahan ja työmarkkinatuen korvaamista yleistuella. Suunniteltu yleistukea koskeva lakiuudistus on Lempäälän kunnan mukaan oikeansuuntainen siinä, että lakiuudistuksella pyritään selkeyttämään Kansaneläkelaitoksen maksaman työttömyysetuuden hakemista.

Esityksessä on kuitenkin huomattavan paljon ehdotuksia, jotka heikentävät työnhakijan tilannetta entisestään.

Seuraavassa on koottuna keskeisimmät, heikentävät asiat:

1. Taloudellisen tuen tarveharkinta

Tarveharkinta: Yleistuen saaminen edellyttää taloudellisen tuen tarvetta, mikä tarkoittaa, että henkilön tulot vaikuttavat tuen määrään. Tämä voi heikentää tilannetta niillä, joilla on muita tuloja, kuten pääomatuloja tai erorahoja. Tarveharkinta on yhden maksajan ja virkailijan päätettävissä, mikä voi aiheuttaa epäinhimillistä kohtelua niin päätöksissä kuin kohtuuttomissa, ruuhkautuneissa odotusajoissa.

2. Odotusaika

21 viikon odotusaika: Henkilö, jolla ei ole ammatillista koulutusta, joutuu odottamaan 21 viikkoa ennen kuin voi saada yleistukea. Tämä voi olla merkittävä haitta erityisesti nuorille työnhakijoille.

3. Työnhakukeskustelut

Kasvokkaiset tapaamiset: Pitkittyneen työttömyyden aikana työnhakijan on osallistuttava säännöllisiin kasvokkaiisiin työnhakukeskusteluihin. Tämä voi olla haastavaa erityisesti niille, joilla on vaikeuksia liikkua tai jotka asuvat kaukana työllisyyspalveluista.

4. Työvoimapoliittisesti moitittava menettely

Seuraamukset: Työttömyysetuuden saajan velvollisuuksien laiminlyönti, kuten työnhausta kieltäytyminen tai työvoimapalveluihin osallistumatta jättäminen, voi johtaa etuuden menettämiseen määräajaksi tai toistaiseksi. Tämä voi merkittävästi heikentää työnhakijan taloudellista tilannetta.

5. Muutokset olosuhteissa

Ilmoitusvelvollisuus: Työnhakijan on viipymättä ilmoitettava muutoksista olosuhteissaan, kuten työsuhteen alkamisesta tai päättymisestä, pääomatuloista, sosiaalietuuksista ja huollettavien lasten määrästä. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti voi johtaa etuuden keskeyttämiseen tai takaisinperintään. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnin sanktiot ovat rajut, vaikka ilmoitusvelvollisuus olisi jäänyt tekemättä vakavan sairastumisen tai muun vakavan syyn vuoksi.

6. Työkyvyn ja elämänhallinnan ongelmat

Monialainen palvelutarvearvio: Työnhakijan työ- ja toimintakyvyn rajoitteet sekä elämänhallinnan ongelmat voivat estää työllistymistä. Työvoimaviranomaisen on arvioitava, tarvitseeko työnhakija monialaista palvelutarvearviota, joka yhdistää työvoima-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelut.

7. Työttömyyden pitkittyminen

Pitkittynyt työttömyys: Pitkittynyt työttömyys johtaa lisääntyneisiin työnhakukeskusteluihin ja palveluihin ohjaamiseen. Nämä tekijät voivat yhdessä vaikuttaa työnhakijan taloudelliseen ja henkiseen hyvinvointiin sekä vaikeuttaa työllistymistä.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista kotitalouksiin

Yleistukeen liittyy paljon epävarmuutta, sillä kaikkia uudistuksen vaikutuksia ei ole pystytty ennalta laskemaan. Valtaosalla tulot eivät muutu lainkaan muutosten takia. Kuitenkin arviolta reilu 12200 henkilöä asuu kotitalouksissa, joiden käytettävissä olevat rahatulot pienentyvät muutosten takia. Vastaavasti vajaa 6000 henkilöä asuu kotitalouksissa, joiden käytettävissä olevat tulot kasvavat. Valtio tavoittelee lakiuudistuksella säästöä, joten keskimääräinen muutos per kotitalous on -434

euroa/vuosi, mikä voi olla köyhyyttä lisäävää niissä kotitalouksissa, jotka ovat jo nykyisillä tuloilla tiukassa taloudellisessa tilanteessa.

Tulojen pientyminen koskettaa eniten 55–64-vuotiaita (arviolta 3703 henkilöä), joiden työllistymisen mahdollisuudet ovat tällä hetkellä vaikeat. Esityksen mukaan 55-vuotta täyttäneiden tarveharkinta poistuu, mikä tarkoittaa sitä, että yli 55-vuotiaan työnhakijan omaisuus vaikuttaa yleistuen määrään, jos työnhakija ei ole työttömäksi joutuessaan täyttänyt työssäoloa. Haasteellisimmassa tilanteessa yli 55-vuotias työnhakija saattaa joutua myymään työurallaan hankkimaansa omaisuutta, kuten asuntonsa.

Perhetyypeistä tulot pienenevät eniten pareilla, joilla on lapsia sekä lapsettomilla perheillä. Näissä lapsiperheissä, joissa tulot pienevät, pienennys on yleensä alle 10 euroa kuukaudessa, mikä ei vielä näy taloudessa. Tulonmenetystä voi tapahtua kuitenkin myös yli 100 euroa kuukaudessa, mikä voi olla etuuksilla elävän lapsiperheen viikon ruokaan tarvittava menoerä. Myös yksinhuoltajatalouksissa tulojen pienennyksiä on tulossa sekä suurella joukolla yksinasuvia.

Lapsiperheköyhyys koskettaa nykyisin noin 10 prosenttia lapsista. Köyhyysriskissä ovat erityisesti pienten lasten perheet, monilapsiset perheet ja yhden aikuisen kotitaloudet. Lapsiperheköyhyyden eri mittarit yhdistyvät usein vanhempien vajaatyöllisyyteen. Vanhempien työllisyyttä tukemalla voidaan vähentää lapsiperheköyhyyttä. Hallituksen tavoitteena on ollut nostaa työllisyyttä, siinä onnistumatta.

Ehdotetulla yleistuen tarveharkinnalla arvioidaan olevan ehdotuksen mukaan vain vähäinen vaikutus perheen taloudelliseen toimeentuloon, mutta jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa elävillä perheillä kotitalouksien taloudellisen tilanteen pienilläkin heikennyksillä on suoria vaikutuksia koko perheen toimeentuloon, myös lasten huoltoon. Lapsiperheköyhyyden syventymistä tulisi kaikin keinoin pyrkiä välttämään, sillä köyhyys aiheuttaa sosiaalista ulkopuolisuuden tunnetta ja psyykkistä kuormitusta ja lapsiperheköyhyyden on osoitettu vaikuttavan lasten välittömään hyvinvointiin sekä pitkälle elämänsä elämään. Taloudellinen niukkuus voi pakottaa säästämään sekä pakollisista elämisen kustannuksista että vapaa-ajan aktiviteeteista.

Lempäälän kunnassakin on todettu kotitalouksien heikentyneen taloustilanteen haastavan perheiden hyvinvointia. Epävarmuus toimeentulosta heijastelee suoraan perheiden kokonaishyvinvointiin.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista toimeenpanijoihin

Tällä hetkellä työttömyysturvalain 7 luvun 12 §:n mukaan työmarkkinatuki on kestoaltaan rajoittamaton, mutta ehdotuksen mukaan yleistuen maksamiseksi työvoimaviranomaisen tulee järjestää palveluprosessiin kuuluvia työnhakukeskusteluja asiakkaan kanssa kasvotusten aina kolmen kuukauden välein, minkä jälkeen työvoimaviranomainen antaisi Kansaneläkelaitokselle työvoimapolitiittisen lausunnon yleistuen maksamiseksi. Nykyisessä mallissa työvoimaviranomainen

voi järjestää asiakkaalle työnhakukeskustelun kasvotusten työnhaun alkuvaiheessa kerran ja jatkossa sähköisin välinein. Lisääntyvien työnhakukeskustelujen järjestäminen saattaa aiheuttaa tarvetta työvoimaviranomaisen tilojen ja henkilökunnan lisäresursointiin, mikä taas tulee aiheuttamaan kunnille lisäkustannuksia. Määräaikaisuus voidaan myös nähdä lisäkuormitusta tuottavana tekijänä, jolla voi olla kerrannaisvaikutuksia asiakkaan kokonaishyvintointiin ja työkykyyn.

Lain voimaantulovaihe aiheuttaa alkuvuonna 2026 lisätyötä Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyssä, jonka vuoksi etuuksien käsittelyajat pitenevät. Kansaneläkelaitoksen täytyy antaa työmarkkinatuen ja peruspäivärahan saajille päätös työmarkkinatuki- ja peruspäiväraha-oikeuden lakkauttamisesta ja yleistukioikeuden alkamisesta.

Koska osalla nykyisten työttömyysetuuksien saajista tuen ehdot kiristyvät, myös muutoksenhakujen määrä todennäköisesti kasvaa jonkin verran erityisesti siirtymävaiheessa. Myös neuvonnan tarve korostuu siirtymävaiheessa, ja tämä lisää Kansaneläkelaitoksen asiakaspalveluun ja etuuskäsittelyyn tulevien yhteydenottojen määrää.

- Lausuttavaa esityksen muista vaikutuksista

On arvioitu, että ehdotetuilla muutoksilla arvioidaan olevan erittäin vähäisiä vaikutuksia työllisyyteen. Kokonaisuutena ehdotettujen muutosten arvioidaan vahvistavan rakenteellista työllisyyttä vain noin muutamalla sadalla henkilötyövuodella. Tarveharkinnan muutokset vahvistaisivat työnteon kannusteita. Osittaiseen yleistukeen liittyvä vanhempien tulorajan korotuksella olisi vastaavasti vähäinen työnteon kannusteita heikentävä vaikutus. Pitkittyneesti yleistukea saaneille kasvokkain järjestettävät työnhakukeskustelut voivat nopeuttaa työllistymistä tai edistää työllistymistä edistäviin palveluihin ohjautumista niiden kohderyhmässä. Myös työnhakukeskusteluihin liittyvillä muutoksilla olisi vähäinen vaikutus.

Yleistukeen ehdotetulla tarveharkinnalla ja osittaiseen yleistukeen liittyvällä vanhempien tulorajan korotuksella olisi vähäisiä vaikutuksia yleistuen saajien työllistymisen kannusteisiin.

Työnhakukeskusteluiden suora vaikutus pidempään yleistukea saaneiden kohdalla on todennäköisesti lähtökohtaisesti vähäinen ja haastatteluiden järjestäminen kasvokkain nähdään parantavan vaikuttavuutta. Muutoksella ei kuitenkaan arvioida olevan vähäistä merkittävämpää vaikutusta työllisyyteen.

- Lausuttavaa yleistukilain yleisistä säännöksistä (1 luku)

-

- Lausuttavaa yleistuen saamisen työvoimapolittisista edellytyksistä (2 luku)

-
- Lausuttavaa yleistuen määräytymisperusteista (3 ja 4 luvut)
-
- Lausuttavaa yleistuen toimeenpanosta ja muutoksenhausta (5 ja 6 luvut)
-
- Lausuttavaa yleistuen tietojen saamista ja luovuttamista koskevista ehdotuksista (7 luku)
-
- Lausuttavaa yleistuen rahoituksesta (8 luku)
-
- Lausuttavaa yleistukilain ehdotetusta voimaantulosta (9 luku)
-
- Muuta lausuttavaa ehdotetusta yleistukilaista
-
- Lausuttavaa peruspäivärahaa koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta
-
- Lausuttavaa työmarkkinatukea koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta
-
- Muuta lausuttavaa työttömyysturvalakiin ehdotetuista muutoksista
-
- Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden jaksosta
-
- Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden sisällöstä
-
- Muuta lausuttavaa työvoimapalveluiden järjestämislakiin ehdotetuista muutoksista
-

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

-

Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

-

Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 12 §:n 2 momentin muuttamisesta

-

Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 annetun lain muuttamisesta

-

Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

-

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta

-

Laki takuueläkkeestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta

-

Laki kansaneläkelain muuttamisesta

-

Laki työntekijän eläkelain muuttamisesta

-

Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjän eläkelain 32 ja 46 §:n muuttamisesta

-

Laki merimieseläkelain muuttamisesta

-

Laki julkisten alojen eläkelain muuttamisesta

-

Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 141 §:n muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 97 §:n muuttamisesta

-

Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 4 §:n muuttamisesta

-

Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

-

Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

-

Laki työsopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

-

Laki merityösopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 45 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 2 ja 31 a §:n muuttamisesta

-

Laki tuloverolain 93 §:n muuttamisesta

-

Laki evankelis-luterilaisen kirkon viranhaltijasta annetun lain 60 §:n muuttamisesta

-

Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

-

Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 20 ja 21 §:n muuttamisesta

-

Laki ulosottokaaren muuttamisesta

-

Laki oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa annetun lain 6 §:n muuttamisesta

-

4. Muuta lausuttavaa

-

Soininen Seija
Lempäälän kunta